

ОСОБЛИВОСТІ ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ РЕСУРСІВ ПРОМИСЛОВИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ В СУЧАСНИХ РИНКОВИХ УМОВАХ

Розглянуто сутність та особливості залучення інвестиційних ресурсів промисловими підприємствами в сучасних ринкових умовах. Визначено етапи залучення інвестиційних ресурсів.

Ключові слова: інвестиційні ресурси, інвестиційна стратегія, інвестиційний стратегічний потенціал.

На сучасному етапі розвитку української економіки підприємницька діяльність, побудована на основі ефективного використання інвестиційного потенціалу, може стати ефективним інструментом посилення ринкових позицій окремих економічних суб'єктів. Таким чином, необхідність дослідження теоретичних засад формування інвестиційного потенціалу підприємств промисловості зумовлена формуванням нової парадигми економічного розвитку суб'єктів підприємницької діяльності.

Аналізуючи визначення категорії інвестиції, ми можемо зазначити, що більшість авторів сходяться на думці, що це є вкладання коштів для отримання прибутку. Поняття «інвестиції», «інвестор», «інвестиційна діяльність» у сучасному – ринковому – розумінні увійшли у вітчизняну термінологію порівняно недавно. В окремих випадках під цими поняттями розуміли сукупність витрат на реалізацію довгострокових вкладень капіталу в засоби виробництва (основні фонди), тобто інвестиції практично отожднювалися з поняттям «капіталовкладення», і більшістю економістів вони трактувалися як затрати на будівництво та придбання основних фондів.

Українські фахівці О. Стороженко, В. Щедляков, В. Чеботарьов, розглядаючи інвестиції внутрішнього характеру, основною метою називають розвиток стратегічного потенціалу за рахунок збільшення тих чи інших ресурсів та створення необхідних товарно-матеріальних запасів [3]. У зв'язку з цим основним завданням внутрішніх інвестицій є найбільш вигідне вкладання коштів у підвищення конкурентного статусу підприємства.

Інвестиційний потенціал кожного підприємства може формуватися за рахунок внутрішніх і зовнішніх ресурсів [4; 5, с. 32]. Більшість українських підприємств промисловості ще не мають власного досвіду щодо залучення зовнішніх ресурсів для формування свого інвестиційного потенціалу.

Інвестиції відіграють важливу роль у здійсненні нововведень на промисловому підприємстві, вони забезпечують його оновлення та розвиток. Інвестиційна стратегія містить пошук та залучення інвестиційних ресурсів. І. Довбня, Т. Божко, М. Скрипник, А. Чепеленко [6; 7; 8] зазначають, що при формуванні раціональної структури джерел інвестиційних проектів необхідно визначити оптимальне співвідношення власних та залучених коштів, при якому віддача вкладеного

капіталу буде максимальною (для акціонерних товариств критерієм є максимальна вартість акцій). Ще одним з джерел інвестиційних ресурсів можуть бути заощадження населення згідно з Г. Калач. С. Ілляшенко, Н. Прохорова, О. Циплицька визначають, що залучення інвестиційних ресурсів повинно спиратися на інвестиційну стратегію, а інвестиційний потенціал внутрішнього ринку ще є достатньо потужним [9; 10]. У сучасній практиці існує декілька джерел інвестиційних ресурсів.

Чинні економічні теорії неоднозначно трактують поведінку різних груп інвесторів: на розвиток поведінки приватних інвесторів звертається увага в теорії І. Фішера, Ф. Модільяні, М. Фрідмана; теорія граничної ефективності інвестування Д. Кейнса і теорія Д. Тобіна пояснюють ефективність діяльності фірми; теоретичні аспекти процесів залучення капіталу, довгострокове інвестування, рух капіталу, прямі закордонні інвестиції розглядає теорія Хекшера – Оліна – Самуельсона. Але в сучасній фаховій літературі немає теорії, яка б могла охопити всі вищеперелічені складові інвестиційного процесу.

Погляди Ю. Пахомова, Д. Лук'яненко, Б. Губського та Л. Руденко засновані на тому, що безпосередні учасники реалізують свої конкретні інтереси у межах основної цільової орієнтації ПП [11; 12; 13]. Спроба І. Бондаренка розглянути джерела і форми мобілізації інвестиційних ресурсів за допомогою макроекономічних моделей та застосування алгоритму перерозподілу інвестиційних ресурсів за допомогою регулярних ланцюгів Маркова не дала бажаного результату [14].

Існують також інвестиційні ресурси самого підприємства. С. Гуткевич у своїй праці зазначає, що серед джерел самофінансування основним є прибуток [15]. Важливо зауважити, що прибуток складається з багатьох частин, і не кожна з них може бути спрямована на інвестиції (частка прибутку, наприклад, іде на сплату обов'язкових податків).

Інвестиційними ресурсами підприємства можуть бути і амортизаційні фонди, тому назріла потреба вдосконалити амортизаційну політику, посилити її стимулюючу роль в оновленні основних фондів. Одним з джерел інвестицій є прибуток від оренди. Б. Зима та Г. Зима вважають, що отримання цілісного промислового комплексу в оренду економить капітал потенційних орендарів і одночасно може сприяти скороченню загальної потреби в інвестиціях загалом у країні [16]. Необхідно зауважити, що за строк оренди

обладнання може використовуватись на всі 100%, і вже після такої оренди майно доведеться або ставити на капремонт, або списувати.

Ефективну роботу підприємства не можна уявити без інвестиційної складової, а саме - пошуку інвестиційних ресурсів, вибору інвестиційних проектів, оцінки інвестиційного потенціалу, тому що одним з важелів забезпечення економічного росту підприємства є втілення перспективних інвестиційних проектів. Саме тому, з теоретичної та практичної точки зору є

Таблиця 1. Капітальні інвестиції, здійснені за кошти іноземних інвесторів

	Освоєно (використано)			
	капітальні інвестиції		у т.ч. інвестиції в основний капітал	
	у фактичних цінах, млн. грн.	у % до загального обсягу	у фактичних цінах, млн. грн.	у % до загального обсягу
2011	7196,1	2,8	6543,7	3,1
2010	4067,7	2,1	3428,4	2,3
2009	8209,4	4,2	6859,3	4,5
2008	8087,0	3,0	7591,4	3,3
2007	7251,3	3,3	6659,5	3,5
2006	5094,2	3,4	4582,8	3,7

Аналіз динаміки вкладання іноземних інвестицій показав, що обсяг капітальних інвестицій іноземних інвесторів зростає, якщо у 2006 році вони склали 5094,2 млн. грн., то у 2009 році – 8209,4 млн. грн. (4,2% від загального обсягу інвестицій). У 2010 році спостерігається падіння обсягу капітальних інвестицій – 4067,7 млн. грн., а у 2011 році зростання – 7196,1 млн. грн. Але необхідно зазначити, що відсоток іноземних інвестицій у загальному обсязі інвестиційних ресурсів у 2008 році знизився до 3%, тоді як у 2007 році він складав 3,3%, ця динаміка є наслідком світової фінансової кризи. Необхідно зазначити, що у 2008 році інвестиції в основний капітал збільшилися до 7591,4 млн. грн., що склало 3,3% від загального обсягу, однак у 2009 році загальний обсяг інвестицій в основний капітал збільшився до 4,5%, але це склало лише 6859,3 млн. грн. Наведені дані свідчать про важливу роль зовнішніх ресурсів при формуванні інвестиційного потенціалу підприємств промисловості.

Оскільки основна маса інвестицій – це прямі інвестиції, які відбуваються за рахунок приватних інвесторів і вкладаються в функціонуючий бізнес, можна зробити висновок, що іноземна складова в інвестиційному процесі відіграє важливу роль, але вона повинна доповнюватися внутрішніми резервами для того, щоб не викликати дисбаланс між джерелами інвестицій. Зростаючі обсяги іноземних інвестиційних ресурсів створюють загрозу інвестиційної залежності, що є серйозним спонукальним моментом для пошуку джерел внутрішніх інвестицій на макро- і мікрорівні. Водночас розміщення іноземних інвестицій відбувається нерівномірно: 65 % іноземного капіталу зосереджено у 9 містах України, в яких проживає до 20% населення, а у 10 областях, де проживає третина населення, залучено менше як 7% інвестицій.

Підприємства України мають значний потенціал для розвитку міжнародного інвестування. Але на сьогодні обсяг іноземних інвестицій у підприємства промисловості ще не досяг оптимального рівня, достатнього для ефективної стратегії формування інвестиційного потенціалу. Ситуація, що склалася, характеризується низкою причин, зокрема:

- недостатньою активністю економічних суб'єктів і регіональних адміністрацій у залученні інвесторів;

важливим дослідження можливостей підвищення інвестиційної привабливості підприємства промисловості, поліпшення інвестиційного клімату.

На українському ринку все більше посилюються конкурентні впливи на підприємства, саме через це залучення зовнішніх резервів є стратегічною ціллю більшості з промислових підприємств України. Зовнішні ресурси характеризуються вкладанням коштів іноземних інвесторів в економіку України, динаміку яких відображено в табл. 1.

- регіональною диспропорцією розвитку економіки, а саме нерівномірною динамікою вкладання обсягів інвестиційних ресурсів у промислові підприємства та сільське господарство;
- інвестиційними умовами, що виявляється в значній девіації параметрів інвестиційного клімату;
- недосконалістю законодавства, що навіть при наявності загальної законодавчої бази не підкріплюється інструментами її реалізації;
- відсутністю привабливого інвестиційного клімату.

Більшість інвесторів вказують, що головною перешкодою в їхній роботі є недосконалість законів. Ця недосконалість значно посилюється численними підзаконними актами — інструкціями та роз'ясненнями контролюючих органів, які дуже часто спотворюють суть законів. Це викликає ще більші нарікання інвесторів. Тому для формування сприятливого інвестиційного клімату на загальнодержавному рівні слід перейти від декларування потреб країни в інвестиціях до конкретних заходів.

Отже, інвестиційний потенціал та вибір оптимальних для функціонування підприємства складових потенціалу – це досить складне багатофакторне завдання, основним елементом якого є чітке розуміння стану комерційно-інвестиційної діяльності підприємства, визначення переваг і недоліків тієї чи іншої взаємодії складових потенціалу та закономірностей їх використання або шляхів подолання.

Таким чином, у сучасних умовах підприємство може функціонувати лише за наявності сталого, розвиненого і збалансованого економічного потенціалу, важливим компонентом якого є інвестиційний потенціал. Структура інвестиційного потенціалу передбачає наявність і взаємодію низки складових, що характеризують його функціональні параметри інвестиційної діяльності. Формування і розвиток інвестиційного потенціалу відбувається в результаті динамічного розвитку інвестиційних процесів, що перебувають під впливом факторів його потужності, в першу чергу факторів ризику, які залежно від інтенсивності та кількості характеризують так звану інвестиційну потужність підприємства. Інвестиційна потужність формує ринкові позиції підприємства та

перспективи його подальшого розвитку в умовах конкурентно напруженого середовища.

Формування економічного потенціалу промислових підприємств, його створення, реалізація, розвиток пов'язані з економічними інтересами суб'єктів господарювання. Визначення суб'єктів господарювання при формуванні економічного потенціалу необхідно проводити на мікро-, мезо- і макrorівнях.

На мікрорівні суб'єктом економічної діяльності є підприємство, а саме - внутрішньопідприємницькі зв'язки між різними департаментами, підрозділами, відділами і т.п. На мезорівні суб'єктами економічної діяльності є підприємства, які взаємодіють між собою, через це між підприємствами виникають ринкові інтереси. Суб'єкти на макrorівні - це підприємства та держава загалом. Необхідно зазначити, що на макrorівні інтереси суб'єктів економічної діяльності переходять з економічної сфери до юридичної, правової або політичної. Потенціалом країни є сила галузей, які складаються з підприємств, створюючи нерівноцінні конкурентні умови для різних галузей.

Втілення в життя інвестиційної стратегії потребує проведення аналізу потенціалу підприємства. Для цього необхідно оцінити ситуацію, яка склалася в країні (економічну, політичну, соціальну та ін.), та можливість формування інвестиційного потенціалу на макrorівні.

Підприємства, які працюють на ринку, мають потенціал, який дає їм можливість розвиватися і встигати за потребами ринку, вимогами споживачів, та розвитком науки і техніки (тобто мати на своєму підприємстві потенціал для впровадження в життя інвестиційних проектів).

Цілі підприємств відображають їх економічні інтереси [17, с. 201]. Через це важливо зазначити, що однією з цілей підприємства є пошук інвестиційних ресурсів, які досить обмежені, і через це між підприємствами можуть виникати протиріччя. Будуючи свою інвестиційну стратегію, підприємство може переслідувати такі цілі:

1. Пошук інвестиційних ресурсів, який полягає в залученні:

- іноземних інвесторів;
- вітчизняних інвесторів;
- реінвестованого власного прибутку;

2. Вибір інвестиційних проектів, який складається з:

- втілення нових технологій;
- виробництва нового товару;
- нарощування і втілення нових потужностей.

Підприємство, будуючи свою інвестиційну стратегію, при пошуку інвестиційних ресурсів повинно враховувати, що:

- звертаючись до іноземних інвесторів, може отримати з боку держави пільги, підпадаючи під дію Закону України «Про режим іноземного інвестування» [18];
- знаходячи інвестиційні ресурси у своїй країні, особливо, якщо одним з інвесторів є держава, може отримати податкові пільги;
- якщо підприємство вирішує реінвестувати свій прибуток, то фінансові результати, які будуть отримані у разі втілення в життя інвестиційних

проектів, залишаються на потреби підприємства.

При вирішенні питання щодо вибору інвестиційного проекту доцільно чітко усвідомлювати що:

- держава буде дотримуватись стратегії активного втручання, якщо буде втілення в життя нових технологій, нових проектів, здійснення яких зробить суттєвий внесок у розвиток національної економіки;
- при запуску нової продукції, особливо якщо її випуск буде спрямований на експортування, держава може дотримуватись стратегії децентралізованого регулювання;
- нарощування і втілення нових потужностей може бути тісно пов'язане із змішаною інвестиційною стратегією держави.

Враховуючи все вищевказане, можна зауважити, що одним з важелів забезпечення економічного зростання підприємства є втілення в життя інвестиційних проектів, але спочатку потрібно ознайомитись з законодавством, з метою отримання всіх можливих пільг. Важливим аспектом функціонування підприємств, їх подальшого розвитку, освоєння нових технологій, які конкурентоспроможні на зовнішньому і внутрішньому ринку, та виходу на світовий ринок є вдала інвестиційна стратегія підприємства. В Україні сьогодні здійснені вкладання інвестиційних ресурсів не забезпечують рівноцінного збільшення обсягів виробництва. Склалася ситуація, при якій потенційним інвесторам вигідніше вкладати гроші в посередницьку діяльність, торгівлю та послуги, ніж у промислові підприємства, тобто у:

- виробництво нової продукції;
- введення нових технологій;
- оновлення основних фондів підприємства;
- підвищення кваліфікації робітників.

Механізм реалізації інвестиційних проектів може здійснюватися за допомогою короткострокового фінансування, зокрема короткострокових кредитів [10], які не є визначальними у інвестиційній стратегії підприємства, але дозволяють отримати підприємству ресурси для досягнення короткострокових цілей. Забезпечення економічного зростання українських промислових підприємств, їх інвестиційна стратегія повинна бути спрямована на втілення інноваційних проектів, тобто мати інноваційно-інвестиційний характер, що є основним критерієм розвитку підприємства. Це вимагає поглиблення управлінських функцій за рахунок комплексного та оптимального співвідношення у використанні профінансованих ресурсів, які залучені підприємством на короткостроковий та довгостроковий період часу. Згодом, управлінські функції розширюються при застосуванні стратегії формування інвестиційного потенціалу промислових підприємств.

Використання складових інвестиційного потенціалу дозволить підприємствам промисловості бути конкурентоспроможними як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках, створити стратегічні переваги та розробити ефективну маркетингову стратегію. Формування сучасних засад конкурентоспроможності підприємства залежить від рівня агресивного управління підприємством.

Список літератури

1. Ступницький, О. І. Генезис методів інвестиційної діяльності компаній з управління активами на сучасному фондовому ринку / О. І. Ступницький // Зовнішня торгівля: право та економіка. Науковий журнал. № 4(45) 2009 К. : УДУФМТ, 2009, С. 87 - 94.
2. Чепеленко, А. Наслідки створення зони вільної торгівлі для української економіки / А. Чепеленко // Проблеми розвитку внешнеэкономических связей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект. – Сборник научных трудов. Том III,

2008. – С. 1299 - 1302.

3. Богашко, О. Основи зовнішньоекономічної діяльності : навч. посіб. / О. Богашко. - Умань : Вид. "Сочінський", 2010. - 373 с.
4. Довбня И. Источники финансирования инвестиционных проектов / И. Довбня, Т. Божко // Бизнес информ. - 1999. - № 1 - 2. - С. 50 - 53.
5. Скрипник, М. Деякі аспекти стимулювання зовнішньоекономічної діяльності підприємств у векторі інвестиційної політики України / М. Скрипник // Регіональні перспективи. – 2000. - №5 (12). - С. 24 - 25.
6. Чепеленко, А. Вільні економічні зони: національні риси інвестування / А. Чепеленко // Регіональні перспективи. – 2000. - №5 (12) - С. 86 - 87.
7. Ильяшенко, С. Формирование структуры инвестиционных ресурсов развития предприятия / С. Ильяшенко // Бизнес информ. – 1999. - № 1-2. – С. 79 - 81.
8. Прохорова, Н. Диверсифікація в інвестиційній стратегії корпорації Н. Прохорова // Інвестиційна стратегія сталого розвитку: Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції. У 4 т. Том 1 – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2004. - С. 92-93.
9. Пахомов, Ю. Національні економіки в глобальному конкурентному середовищі / Ю. Пахомов, Д. Лук'яненко, Б. Гунський. - К.: Україна, 2006. – 240 с.
10. Бурлака, О. Збалансована система показників як інструмент підвищення стратегічного потенціалу фірми / О. Бурлака // Інтеграція країн з перехідною економікою у світовий економічний простір: стан і перспективи: Матеріали міжнародної наукової студентсько-аспірантської конференції (13-14 травня 2005р.). - Львів, 2005. - С.33 - 34.
11. Руденко, Л. Деякі теоретичні аспекти аналізу інвестиційної стратегії ТНК у сучасних умовах / Л. Руденко // Регіональні перспективи. - 2001. - №4 (17). - С. 13-15.
12. Бондаренко, І. Мобілізація і мотивація перерозподілу інвестиційних ресурсів / І. Бондаренко // Статистика України. - 2002. - №4. - С. 46 - 48.
13. Гуткевич, С. Прибуток, як основне джерело фінансування підприємницьких структур / С. Гуткевич // Актуальні проблеми економіки. – 2002. - №8. - С. 26 - 28.
14. Зима, Б. Найм (оренда) майнових комплексів як засіб збільшення реального інвестування / Б. Зима, Г. Зима // Регіональні перспективи. – 2001. - №4 (17). - С. 84-86
15. Ілляшенко, С. Управління інноваційним розвитком промислових підприємств: монографія / С.М. Ілляшенко, О.А. Біловодська. - Суми: Університетська книга, 2010. – 281 с.
16. Про режим іноземного інвестування [Електронний ресурс] : закон України від 16.07.1999р. із змінами і доповненнями. – Режим доступу: www.zakon.rada.gov.ua.

РЕЗЮМЕ

Чуприна Наталья

Особенности привлечения инвестиционных-ресурсов промышленными предприятиями в современных рыночных условиях

Рассмотрены сущность и особенности привлечения инвестиционных ресурсов промышленными предприятиями в современных рыночных условиях. Определены этапы привлечения инвестиционных ресурсов. Сделано в динамике анализ капитальных инвестиций в Украине осуществленных на средства иностранных инвесторов.

RESUME

Chupryna Natalia

Features of investment resources attraction by industry enterprises in current market conditions

The essence and characteristics of industry resources investment in the current market conditions are considered. The stages of investment resources are defined. The analysis of capital investments in Ukraine made by foreign investors has been carried out in dynamic.

Стаття надійшла до редакції 25.09.2012 р.